

"כמה זה שוה לאנשים" אלא דכלפי דיני תורה אין זה קובע השויות, אבל אונאה שאינו תלוי בשויותו בעצם אלא כמה משלמים, שפיר מחשבים עם הך שומא. וזה בין כלפי זריקה המפסידה ובין כלפי זריקה המשביחה.

ד) נסתפקתי אם אפשר לשלם חוב עם חפץ כזו שחץ זרוק עליו. ויתכן שכמו שביארנו שיש שומא כמה שוה לאנשים שפריעת חוב תלוי בזה אבל לפי"ז גם בזרירה שמשביח יכול לחשב את השבח לפרעון. ויתכן גם שזה מזכותי המלוה לפרעון מושלם ולפי"ז כמובן זה נוגע רק בזריקה המפסידה.. וא"כ צ"ב מה הדין כשהזיק חפץ כזו. ולכאור' יוצא שאף שהזיק חפץ כזו לא יכול לפרוע בחפץ כזו. ויש בזה להעיר על הך צד של האפיקי ים דשור שנפל לבור חייב על הכל והנבילה הוה תשלומין דלפי"ד בשדה שנזרק עליו טיל ונפל שור בבור, ההיזק הוה בשויותו דמעיקרא והתשלומין כדעכשיו וע'. ונראה דלפי המחנ"א דמשלמים לפי מדה בוודאי אפשר לשלם בחפץ כזו אף אם הזיק חפץ רגיל שאי"ז גרעון בהחפצא.

ה) גם צ"ב בקשר לקיום מצות צדקה. וכמדומני שלפום ריהטא היינו אומרים שקיום צדקה הוא לפי החסד שבו וכמו שביארנו בזה בודאי ה"שומת חסד" "לוקח בחשבון" שישבר. וע' בקו"ש קידושין דף ו' דפשיטא לי' דמתנה ע"מ להחזיר לא יהני לחיוב צדקה. וממילא בזריקת חץ שמפסיד הכלי אינו מקיים צדקה. וב"זריקת חץ" שמשביח הכלי נראה דלדברינו יהי' חילוק בין מצות צדקה לחיוב מעשר כספים. דבצדקה

א) הגמ' בפרק כיצד הרגל מסתפקת בזרק כלי מראש הגג ושברו אחר אי אזלינן בתר מעיקרא ונתחייב הזורק בהשבירה או בתר תבר מנא. וונחלקו הראשונים למ"ד דלא אזלינן בתר מעיקרא אי משלם השובר, דרוב הראשונים סברי דלהך מ"ד ודאי חייב והרמב"ן סבר דסו"ס אין לו דמים. ובפשוטו לפי הרמב"ן, זה בלי שום לומדות אלא משום שלא ישלמו אנשים ע"כ אין לו דמים. ולפי"ז גם במי שזרק חץ על כלי ושברו אחר לא ישלם, ובחידושי ר' שלמה כתב דאי"ז משמעות הרמב"ן דבזריקת חץ יהי' פטור וכן הק' דלפי"ז כל זורק חץ יהי' פטור דמשעה שיצא מידו אין לכלי דמים והרי אינו חייב על מה שגרם שלא יהי' לו דמים והשבירה הוה בחפץ שאין לו דמים. וע"כ הוכיח דכל דברי הרמב"ן הוה רק במצב של בתר מעיקרא לאידך מ"ד.¹

ב) עכ"פ לכה"פ לדברי שאר ראשונים מה שמשלמים פחות משום זריקת חץ לא יפחית ערכו על פי דין. והיינו כשאין עכשיו שינוי בעצם החפץ אלא משום ידיעה על עובדא עתידית משלמים פחות, אינו נכנס בשומת החפץ עפ"י ד"ת.

ג) לכאור' נראה דאף דבנוגע למזיק נחשב החפץ כשוה כל מחירו ולא מחשבים מה שאנשים לא ישלמו כשיש חץ זרוק, בנוגע לאונאה המחיר הוא מה שאנשים ישלמו, דבודאי יש "שומא כזו"

¹ יש להסתפק בזריקה שישביח הכלי [נחתיכת עץ ששוה פחות מפני שהוא גדול מדי וזרקו מראש הגג וכשישבר יהי' שוה יותר]. והזיקו אם משלם השבח, ויש להסתפק מצד בתר מעיקרא וכן מצד סברת הרמב"ן ד"יש לו דמים". אבל זה פשוט דלשאר ראשונים דבזריקת חץ המשביחה אין החפץ שוה יותר

השומא היא ה"שומת הנאה של המקבל" וממילא גם זה יוכנס לחשבון וכלפי מעשר דלכאו' יצטרך שיהי' באמת "שוה" יתכן שאינו מספיק הך שומא דצריך לתת מעשר בפועל.

(ו) ודבר זה מאד נוגע למעשה במי שיש לו נכס שמחירו בשוק הוא מאה אבל יש אחד שמאד חשוב לו הך נכס והסכים לשלם 200 וכבר חתמו חוזה והחוזה מחייב המוכר וכל באי כחו למכור בתאריך מסוים, והלך בעל הרכוש ותרם הנכס לצדקה. והנה שויות הך נכס הוה 100 אבל בודאי "ההנאה נננו הוה 200". לפי"ד הצדקה יהי' 200 והמעשר כספים יהי' 100.

(ז) והנה לפי"ז יש להעיר דבמזיק מטבע של מדינה אחרת (דנחשב לפירי) דלכאו' שומת שויותם הוא במחיר שנקבע במסחר המטבעות. והרי רוב הקובעים בהך שוק הוה ענינים שלא עדיפי על זריקת חץ. [עיקר המחיר הרי נקבע ע"י השערות ה"שוק" מה יעשו מדינה זו או אחרת ופחד הציבור שמבוסס על שמועות וחששות על מה שיקרה]. וכן כשרוצים לדון שווי של "מניות" בודאי המחיר נקבע ע"י הרבה גורמים שלא עדיפי מזריקת חץ. וא"כ במי ש"הזיק" מניות של חברו יצטרך לדון כמה באמת הוא שוה. וכן במי שרוצה לקים מעשר כספים ע"י תרומת מניות לצדקה לא יוכל לחשבן עלי' במחיר שנגרמה ע"י "זריקות חץ" (שמועה שחברה אחרת רוצה לקנות אותו וכדומה) וכ"ז צע"ג למעשה.

(ח) ונראה דלכאו' יש להעיר על הך דינא המבוארת מתוך דברי הראשונים שמי שמזיק חפץ שזרקו עליו חץ שישלם כל שויותו לפני הזריקה. דלכאו' פשוט במי שיש לו בית במקום שנופלים טילים בתדירות וממילא משלמים

פחות בשביל הבתים שם, דירידה זו במחיר קובעת מחיר הבית לכל דיני תורה. וכי מה עדיף בית במקום שחוששים שיבא טיל מבית שכבר באמצע נפילת טיל. והנה בודאי גדר החילוק הוא דבית במקום מלחמה זה נחשב ל"בית כזו" ויש לחפצא כזו מחיר מסויים, ובזרק חץ אין "כלי כזו" וזה כלי עם ידיעה שיקרה לו משהו. והיינו דבזרק חץ על הכלי אין לומר שכל כלי "כזו" שוה פחות משא"כ בית במקום זה דנים דכל בית במקום כזו כך שויותו.

(ט) אבל צ"ע טובא מה קובע מתי דנים זה למצב בחפץ. ועיר שיש בה התקופות תדירות הוה "בית כזו" ולכאו' גם אם האויב יכריז כונה לתקוף וממילא יורד המחירים ג"כ יהי' מחיר הבית ובמה גרע השלכת הטיל בלי הכרזה מהכרזה.

ולכאו' נראה דבבית, המיקום הוא חלק מהחפצא ובאמת במי שזרק חץ על בית ובא אחר ושרף הבית יהי' פטור. דבית במקום זה שוה פחות [והחץ הוא הסיבה] ובכלי א"א לקבוע שהחפצא של הכלי הוא "כלי במקום זה" (מפני שהוא בחפצא מטלטל ואין מיקומו נכנס בהחפצא ולכך נשאר בשויותו. ואם כנים הדברים יוצא לנו חידוש לדינא ברחוב שיודעים שבעוד שתי דקות יורד טיל (באופן שאין זמן להציל) השורף הרחוב לפני הגעת הטיל ישלם על המכוניות ולא על הבתים. ובנוגע להערת הגר"ש היימן דלפי"ד זורק טיל על בית ייפטר או דאה"נ נכמו דב"כ יש היכ"ת כאלו לבאורה (מחיר השכונה יורדת משום שגברא אלימא נכנס לגור שם ואחר זמן באמת היזיק בית וכו') או דנימא דכלפי ההיזק של הך זריקה אשפשר לדון תחילת המעשה. וע'

(י) ביארנו שיש שתי הגדרות בנוגע לשפעה של עובדות עתידיות על שויות החפץ, יש שנדון שאנחנו יודעים שהעובדא שיקרה יפחית בערך החפץ וממילא אנשים משלמים פחות אבל אינו נוגע לערך החפץ בעצם, (כמו זריקת חץ). ויש שנהיה חפץ עם עתיד כזו ששוה באמת פחות.

ונראה דבמגביל לזה יש לבאר גם בנוגע לנתונים מסופקים.

מי שיש כלי בתוך קופסא סגורה, והכלי שוה מנה, וקבל הקופסא מכה באופן שיש חשש מחצה על מחצה שנשבר הכל. וקופסא הזו כמו שהיה סגור אפשר למכור בשוק ההימורים בעשרים זוז. צריך לברר מה דין מי ששורף כל הקופסא, האם צריך לשלם עשרים זוז או יכול לטעון הממע"ה שאם זה הי' שבור, באמת לא הי' שוה כלום.

ונראה פשוט שיכול לטעון הממע"ה, דמה שאפשר להוציא כסף מאנשים על ספק בשביל דבר שאינו שוה אינו משווהו לשויות. אבל אם נוכל לדון שיש חפצא "כזו" שספק מה טיבו בזה נקבע המחיר.

(יא) ולהמחיש הדברים אם הרופאים גילו שחמישים אחוזים מאגסים יש בתוכם חומר מיוחד שמועיל מאד לבריאות אבל אין אופן לבדוק איזה אגס מכיל החומר. ואם המחיר לאגס בלי החומר הוא שקל ואגס אם היו יודעים שיש בו החומר הי' 30 אז עכשיו שאין לברר המחיר יהי' 10. וכמדומני פשוט ששורף אגס ישלם 10 ולא יכול לטעון שמא זה הי' אגס בלי החומר דהיום זה מחירו של אגס.

אבל אם ביררו שתפוח צהוב יש בו החומר ותפוח ירוק אין בו, וסחטו תפוח א' ירוק וא'

צהוב ואין לברר על המיץ איזה הוא והנה על בוס מיץ זה שתי כוסות של מיץ וא' מהם מתפוח ירוק וא' מתפוח צהוב בודאי גם על זה ישלמו אנשים 10 מאותו סיבה, אבל נראה פשוט שמי שישתה אחד לא ישלם 10 דיכול לטעון זה הי' מיץ תפוח ירוק ומה שאנשים משלמים בשביל שהם חושבים שאולי זה צהוב אינו מעלה מחירו. ציירתי בציור שהיה שתי להמחיש בברירות שזה ספק מה הוא ולא חפצא שיש ספיקות, אבל פשוט שגם כשעשו המיץ לא עיינו איזה תפוח היה גם ייפטר שאין חפצא של "מיץ תפוח שאינו מבורר" ופשוט.

(יב) ולפי זה נראה דמטבע חוץ אף דמחירו נקבע מסיבות צדדיות אבל בודאי יש חפצא של "יורה" לכך באמת הכל נכנס לאופן קביעת המחיר.

(יג) ויתכן דאף במניות אף דבפשוטו בלמדות זה בעלות פשוטה על חלק מהעסק אבל כיון שזה נסחר בתור "מניות" אפשר לדון חפצא של מניות ובאמת "מחירו" ייקבע על פי מה שמשלמים.

ויוצא מזה חידוש להלכה שכשיש שתי רכבים זהים חונים אחד ליד השני ואחד בבעלות משותפת של 10 איש ואחד בבעלות של חברה שיש ל-10 איש כל אחד 10% מהמניות וכל רכב שוה 10000 ש"ח ונזרק טיל על המקום שהם חונים באופן שאנשים ישלמו רק 1000 שקל להרכב משום שמסתבר שזה ייפגע. ובא אחר ושרף שתי המכוניות ישלם לבעלים הפרטים של הרכב הראשון 100000 ש"ח שזה מחירו של רכב וכמבואר בראשונים, ולבעלי המניות של הרכב השני ישלם 1000 ש"ח שזה המחיר של מניות האלו (וזה לא מסתבר שאפשר גם לדון חפצא

אלא שזה החפצא של החיוב אם ימות או יגרשנה שישלם.

ע' מכות ג מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה: גמרא כיצד שמין אמר רב חסדא בבעל רב נתן בר אושעיא אומר באשה אמר רב פפא באשה ובכתובתה וע' ריטב"א שם וז"ל ורבי מאיר הלוי ז"ל...מכירת ספק זכותה של האשה ... אלא שבאומד זה נחלקו דרב חסדא סבר שאומדין בבעל כפי שניו ובריאותו אם הוא ילד או בריא או זקן או חולה כי לפי שנותיו ובריאותו שוה יותר ספק זכותה רב נתן בר הושעיא סבר ששמין באשה בשניה ובבריאותה וכן פי' הר"ף ז"ל. ועוד הוסיפו בענין זה למ"ד בבעל לשום בקפדנותו בבית וגם בותרונותו בממון אם יהא מהיר לגרשה אם לאו ומ"ד באשה סבר שאומדין בקפדנותה ג"כ כי אע"פ שאין בידה לגרש את עצמה מ"מ תוכל להקניטו ומעיקא ליה עד שיגרשנה עכ"ל. ולדברינו נראה דבציור של בעל שבשעת נישואיו, בנוסף לחיוב כתובה, הקנה לאשה שדה ששוה מאתים מעכשיו אם ימות או יגרשנה (ושייר לעצמו פירות עד אז) ובאו עדים זוממים שגירשה דשמין וכדברי הגמ' דהמאתים זוז של הכתובה יושם לפי השומא שביאר הריטב"א והמאתים של השדה יצטרכו לחכות לראות אם חייבים 200 או 0.

יז) ולפי"ז במי שקנה כרטיס לוטו ושרפו אחר נראה דחלוק מתי שרפתו דלכא' נראה שהלומדות של כרטיס לוטו אינו התחייבות על

של מניות וגם החפצים ואף לפי"ז יהיה נ"מ ב"טיל המשביח" דבודאי בבעלות פרטית לא ישלם על זה שהמחיר עלה מצד העתיד ואם זורק על המכונת של החברה בודאי ישלם. וצ"ע. יד) והנה לפי כל הנ"ל נראה דמי שמקנה לחברו שדה בת 100 דולר בתנאי שלעבר ועד שמבררים אפשר למכור זכותו ב50 דולר ושרפו אחר, שלא ישלם 50 אלא יברר אם נתקיים התנאי, ולפי קיום התנאי או ייפטר או ישלם 100.

כ"ז בתנאי שלעבר וצריך לברר מה הדין בתנאי להבא. והנה למ"ד ע"מ לאו כמעכשיו דמי בודאי לא שייך דין מזיק דהא אינו שלו, אבל צריך לברר במעכשיו.

ולכא' נראה פשוט דתנאי דמעכשיו הוא נמי כתנאי שלעבר דהא עם קיום התנאי אגליא מילתא דזה הי' המציאות כל הזמן. וממילא אם לא יתקיים התנאי לא ישלם כלום.

טו) והנה כ"ז בהקנאה אבל בשעבוד נראה דיש בזה תרי אנפי. דהנה במי שרוצה לחייב עצמו מנה אם ירדו גשמים יש שתי אופנים לעשות. דיכול להתחייב עצמו על מנת שירדו גשמים. וגם יכול לחייב עצמו חיוב, שלא על תנאי, שעד כמה שירדו גשמים ישלם מנה. ונראה דאם נבא לדון השויות של הך שעבוד, חלוקים הם. דבשעבוד על תנאי אם למעשה לא נתקיים התנאי לא הי' לו שום חפץ, ואם נתקיים השעבוד כבר שוה מנה. אבל במשעבד עצמו "שעבוד כזו" יש חפצא כזו ששויותו באמת תלוי כמה שוה לבעלים בשעבוד עם סיכויים כאלו.

טז) וזה הביאור בהא דמבואר דכתובה "שוה" הטובת הנאה שלו דכתובה אינו חיוב על תנאי

תנאי אלא התחייבות גמורה שעד כמה שיעלה מספרו ישלמו לו. ואם כן אם שרפו לפני שעשו את ההגדלה ישלם מחיר כרטיס דזה מחיר "שעבוד כזו" ואחרי שכבר נתברר בעצם המספר המנצח אלא שלא נתפרסם, וממילא המחיר בשוק של הכרטיסים הוא אותו מחיר, ישלם לפי השויות של אחרי התוצאה. וכמו שנראה במי שקנה כתובה ומתו הבעל והאשה ובמדינה זו עוד ועד שבא הבירור לכאן שרף א' הכתובה שלא נשום כמה ישלמן במצב זו של אי-ידיעה אלא אם נתברר אחרי זה שהאשה מתה קודם ייפטר דבאמת אין כתובה זו שוה כלום. לא נתברר מי מת קודם [יש מקום לדון שאף לפני זה לא ישלם אם לא ניצח בסוף דאין לדון בזה גרמי, אבל אף לפי"ז הנ"מ קיימת אם קידש אשה בהכרטיס].

יח) ולענ"ד נראה יתכן דגם כלפי עובדות עתידיות חלוק "חפצא של שעבוד" מגוף ממון. והיינו דבעדים זוממין שהעידו על ראובן שגירש אשתו ויש חץ בדרך להרוג אשתו ייכנס בשומת שוי הכתובה זה שמשלמים פחות לכתובה שידועים שהאשה ימות קודם. וזה לא גרוע משאר הענינים שביאר הריטב"א ששמים בהם. והיינו דבכלי שויותו הוא מצד החפצא שבו וא"כ דבר צדדי אינו מפקיע שויות החפץ. משא"כ שעבוד כל ה"חפצא" הוא היכ"ת להוציא ממון כל הנתונים נכנסים בהשומא. וביתר ביאור דשעבוד כל נתון הוא נחשב לסיבה שזה מצב החפץ ולא סיבה לגרוע שויות החפץ.

יט) הנה יש במסחר מניות מושג של "אופציות" והיינו זכות לקנות משהו במחיר מסוים. והנה באמת צ"ב האיק מהני הקנין בזה דלכאור' הוה זה

קנין אתן דנחלקו הראשונים אבל לכאור' גדרו הוא שעבוד והתחייבות (דגם קנין אתן הוא גדר שעבוד ע' משנת ר' אהרן ריש הלכות שכנים) ולפי דברינו בזה שפיר יתכן לשום שויותו כפי שנמכר אופצ' בשוק וכמו שביארנו.

כ) ולפי דברינו יוצא חידוש לכאור' דבמי שיש לו קרקע בעין ועומד להשתבח מסיבה צדדית אינו נכלל הך השבחה במחירו אבל אם שיעבד עצמו לתת הך קרקע לאחר, הך שעבוד יקח בחשבון ההשבחה ויתכן דהשעבוד אתן יהי' שוה יותר מהקרקע.

ואף דהדבר נשמע תמוה דהאיך יתכן שבעל הממון אין לו שווי שיש לבעל השעבוד, הלא נכלל בהבעלות גם השעבוד, לכאור' ב"כ מצינו מושג כזה. דאיתא בנתיבות שמי שיש קנין פירות בבית לשנתיים, ואחר שרפו ישלם לבעל קנין הפירות שויות של קנין פירות של שנתיים. והנה בודאי ישלם גם לבעל הגוף השווי של בית כזה שיש לאחר קנין שכירות לשנתיים. והנה זה פשוט דבית ששוה אלף והשכירו לשנתיים אם הקנין שכירות שוה מאתיים, דהשויות של הבית הי' יותר משמנה מאות, וא"כ המזיק ישלם יותר ממה שמשלם לבעלים רגיל. ולמה לא נדון דכל בעלים יש לו גם הקנין פירות. וע"כ דקנין פירות הוא ממון מחודשת וכשאין את זה אין לדונו וא"כ אפ"ל כן גם בנוגע שעבוד אתן.